

UNIVERSITETET I OSLO

KANDIDAT

XXXXXX

PRØVE

JUS2111 1 Statsforfatningsrett, folkerett og menneskerettigheter

Emnekode	JUS2111
Vurderingsform	Individuell skriftlig prøve
Starttid	11.12.2025 08:00
Sluttid	11.12.2025 14:00
Sensurfrist	06.01.2026 22:59
PDF opprettet	10.01.2026 11:17

Seksjon 1

Oppgave	Tittel	Oppgavetype
---------	--------	-------------

Seksjon 2

Oppgave	Tittel	Oppgavetype
---------	--------	-------------

1	Svar til eksamensoppgaven	Langsvar
---	---------------------------	----------

Det var starten av august, og fellesferien var nettopp over, men det var likevel stor aktivitet i Justisdepartementet. Regjeringen hadde mottatt en rapport om markert økning i militær aktivitet like over grensen, og sentrale personer i regjeringsapparatet mente det var reell grunn til å frykte at nabolandet, Bellonia, forberedte en fullskala invasjon. Justisminister Marte Kirkerud, som lenge hadde tenkt at Regjeringen manglet verktøyene for å håndtere en slik krise, satte straks i gang et hastearbeid for å fremme forslag om en lov som skulle supplere beredskapsloven.

Lovforslaget ble klargjort i løpet av bare noen dager og Stortinget, som hadde vært oppløst siden før sommeren, ble kalt sammen for å vedta loven umiddelbart. Opposisjonspolitikker og stortingsrepresentant Lars Holm befant seg i Lillevik og var ikke videre begeistret for å bli kalt inn til hovedstaden på kort varsel. Han tenkte likevel at han om ikke annet ville få anledning til å ta seg noen skikkelige kvelder på byen. Som ledd i forberedelsene til disse festlighetene, kontaktet Holm sin venn Jakub Z. som var diplomat ved den Nord-Kjeksiske ambassaden og hadde et feriested i Lillevik. Vennene avtalte at Holm skulle kjøpe ti gram kokain av Jakub. De avtalte dessuten at Holm, som skulle reise med flyet grytidlig neste morgen, i forbindelse med overleveringen av kokainet skulle sove over på feriestedet til Jakub, som lå like ved flyplassen. Holm vippset umiddelbart penger for kjøpet, pakket alt han skulle ha med til hovedstaden og dro av sted til sin venn. Midt på natten ble han vekket av et voldsomt leven. Politiet hadde tatt seg inn i huset og funnet 200 gram kokain på kjøkkenet, og de pågrep både Holm og Jakub Z.

Holm ble rasende og hevdet at han ikke kunne pågripes. Han viste til at han var en grunnlovsbeskyttet Stortingsrepresentant.

Jakub Z. påberopte seg diplomatisk immunitet, samt at ransakelsen og beslaget på feriestedet var i strid med Wien-konvensjonen om diplomatiske forbindelser art. 30.

Til tross for Holms protester ble han pågrepet og fikk aldri dratt til hovedstaden. Der inne gikk imidlertid alt slik justisministeren planla, og den foreslåtte loven ble vedtatt med stort flertall. På det juridiske fakultet i Storvik reagerte sentrale personer sterkt på de nye lovendringene. Etter flere dagers mediestorm ble professor Peder Ås invitert til debattprogrammet til journalist Solrik Fredvang for å diskutere den nye loven. På vegne av Regjeringen møtte justisminister Kirkerud.

Ås var kritisk til innholdet i flere av de foreslåtte bestemmelsene. Særlig var han opptatt av en bestemmelse som ved krigsutbrudd ga Justisdepartementet anledning til å beslutte at norske borgere som eide aksjer i militærindustrien i Bellonia, måtte overdra disse til staten. For aksjene skulle staten betale markedspris: prisen på børsen på overdragelsestidspunktet. Ås mente det ville innebære grunnlovsstridig tilbakevirkning å anvende en slik regel overfor aksjeeierne som i sin tid hadde innrettet seg på at de selv ville kunne velge et gunstig tidspunkt å selge på. Skulle et slikt myndighetsinngrep stå seg, mente han at det i det minste måtte utløse krav på erstatning etter Grunnloven § 105. Han viste også til EMK TP 1-1.

Kirkerud avviste kritikken kontant. Personlig mente hun at Grunnloven ikke la noen bånd på statsmaktene i en krigssituasjon, og at det her uansett ikke var snakk om noen tilbakevirkning som kunne bringe Grunnloven § 97 til anvendelse. Videre viste hun til at Stortinget dessuten hadde vurdert tilbakevirkningsspørsmålet. Stortinget hadde ment at det dreide seg om egentlig tilbakevirkning, men at bestemmelsen likevel gikk klar av tilbakevirkningsforbudet, fordi den var begrunnet i sterke samfunnsmessige hensyn. Poenget med bestemmelsen var å gi staten mulighet til å skaffe informasjon om og utøve innflytelse i selskaper i militærindustrien i Bellonia gjennom eierskapet. Dette var helt essensielt i en krigssituasjon. Når det gjaldt spørsmålet om erstatning etter Grunnloven § 105, mente Kirkerud at bestemmelsen ikke kunne komme til anvendelse. Under enhver omstendighet mente hun at aksjonærene ikke ville lide noe tap som kunne erstattes, ettersom staten skulle betale det som var markedspris for aksjene på overdragelsestidspunktet. Kirkerud mente også at TP 1-1 ikke kom til anvendelse.

Ås lot seg ikke overbevise av dette. Han var enig i at aksjeervervet ville forenkle tilgangen til informasjon fra de aktuelle selskapene, men mente at myndighetene ikke ville få noen reell innflytelse i disse. I den forbindelse viste han til en rapport utarbeidet av Statistisk sentralbyrå (SSB) under lovforberedelsen, som konkluderte med at norske myndigheter, etter en slik aksjeovertakelse, ikke ville være eier av mer enn omkring én prosent av selskapene det var snakk om. Stortinget hadde ikke uttalt noe om betydningen av dette under lovbehandlingen. Når det gjaldt erstatningsspørsmålet viste han til at i tiden etter et krigsutbrudd kunne aksjene i militærindustrien komme til å stige dramatisk i verdi. En slik eventuell verdistigning måtte i så fall etterkompenes.

Hjemme i TV-stuen var stortingsrepresentant Hans Tastad i harnisk. Da Kirkerud fremla lovforslaget for Stortinget, hadde hun bare opplyst om at bestemmelsen om aksjene var viktig for å sikre informasjon om og innflytelse i de aktuelle selskapene. Hun hadde ikke fremhevet SSBs funn som viste at eventuell innflytelse ville være svært beskjeden. Tastad mente dette var uholdbart og fremmet påfølgende dag forslag i Stortinget om at Kirkerud skulle stilles for riksrett for brudd på opplysningsplikten. Tastad, som i løpet av debatten var blitt overbevist om at loven var grunnlovsstridig, mente videre at dersom Justisdepartementet på noe tidspunkt skulle beslutte å anvende lovbestemmelsen, ville Kirkerud også kunne stilles for riksrett for brudd på Grunnloven §§ 97 og 105.

Drøft og løs de rettsspørsmål oppgaven reiser. (Forholdet til beredskapsloven og sanksjonsloven skal ikke behandles).

1 Svar til eksamensoppgaven

Skriv svaret ditt her. Endringer blir lagret automatisk.

Faktum reiser flere spørsmål. Jeg vil behandle disse kronologisk etter rekkefølgen de er anført

Immunitetsspørsmålene

Den første overordnede problemstillingen er om Holm ikke kan pågripes som følge av at han er en grunnlovsbeskyttet Stortingsrepresentant.

Det rettslige grunnlaget kan i dette tilfelle være Grl. § 66. Det følger av bestemmelsens første punktum at Stortingsrepresentantene på sin "reise" til og fra Stortinget er "befriet fra personlig heftelse" med mindre de gripes i "offentlige forbrytelser".

Spørsmålet blir således om Holm kan sies å ha vært på "reise" til Stortinget når han ble pågrepet.

En ordlydstolkning av "reise" kan tilsi at man er på vei til et sted.

Det følger av faktum at Holm skulle sove hos Jakub i forbindelse med overleveringen av kokainet ettersom Jakub bodde like ved flyplassen, og Holms fly gikk grytidlig om morgenen. At Holm ikke lenger befant seg hjemme, og at feriestedet til Jakub fungerte som et stopp før han skulle rekke flyet, kan tilsi at Holm var på "reise".

Holm befant seg imidlertid fremdeles i Lillevik da han ble pågrepet av politiet, og det fremkommer av faktum at han ble vekket midt på natten når pågribelsen fant sted. At Holm sov over oss Jakub tilsier at besøket ikke bare var et lite stopp på reisen hans til Stortinget, og at han ikke kan sies å ha vært på vei til Stortinget. Det er dermed nærliggende å anta at Holm ikke var på "reise".

Delkonklusjon: Holm var ikke på "reise til Stortinget når han ble pågrepet".

Hovedkonklusjon: Holm kan pågripes.

Forutsatt at Holm var på "reise" da han ble pågrepet, blir spørsmålet om unntaket i første punktum kommer til anvendelse.

Jeg forutsetter at å kjøpe ti gram kokain er en forbrytelse.

Spørsmålet blir derfor om denne forbrytelsen er "offentlig", jf. Grl. § 66, første punktum.

En ordlydstolkning av "offentlig" tilsier at forbrytelsen skjer foran andre mennesker, eller et sted åpent for andre mennesker.

I vår sak er det ingen holdepunkter for at Holm kjøpte kokainen fra Jakob på et offentlig sted der andre mennesker kunne se dette. Tvert imot virker det som at kokainen ble kjøpt på feriestedet til Jakub, som er nærliggende å anta at er et privatsted.

Subsidær delkonklusjon: Forbrytelsen er ikke "offentlig", og unntaket i bestemmelsens første punktum kommer ikke til anvendelse.

Den andre overordnede problemstillingen er om Jakub Z kan pågripes og om feriestedet hans kan ransakes og beslaglegges.

Jeg forutsetter at også Nord-Kjeksia er part i VCDR.

Det første spørsmålet er om Jakub Z ikke kan pågripes fordi han har diplomatisk immunitet.

Det følger av VCDR art. 29 første og annet punktum at "The person of a diplomatic agent shall be inviolable. He shall not be liable to any form of arrest or detention". Det følger også av sikker folkerettslig sedvanerett at diplomater nyter personlig immunitet fra tvangsjurisdiksjon i mottakkerstaten de oppholder seg i. Det er heller ingen tvil om at Jakub Z er en "diplomatic agent", jf. VCDR art. 1 bokstav e, jf. art 1 bokstav a.

Delkonklusjon: Jakub Z kan ikke pågripes som følge av hans diplomatiske immunitet.

Det andre spørsmålet er om ransakelsen av og beslaget på feriestedet er i strid med Wienkonvensjonen om diplomatiske forbindelser (VCDR) art. 30.

I VCDR art. 30 heter det at "The private residence of a diplomatic agent shall enjoy the same inviolability and protection as the premisses of the mission". Videre følger det av VCDR art. 22 (1) at "the premisses of the mission" er ukrenkelig og at "the Receiving State may not enter them, except with the consent of the head of the mission".

Det er på det rene at Jakub Z ikke samtykket til at politiet kunne komme inn på feriestedet hans, og politiet regnes utvilsomt som "State", jf. DARS art. 4. DARS er kun et utkast til tilskrivelsesregler, men gir også uttrykk for bindende folkerettslig sedvanerett.

Det må imidlertid problematiseres om Jakub Zs feriested er å anse som hans "private residence".

Det følger av Vienna Convention on the Law of Treaties (VCLT) art. 31 (1) at traktater skal tolkes i samsvar med ordlyden og i lys av deres kontekst og formål. Norge har ikke signert VCLT, og det fremgår ikke av faktum hvorvidt Nord-Kjeksia er part i traktaten, men hele art. 31 gir uttrykk for folkerettslig sedvanerett og skal dermed legges til grunn ved tolkningen av VCDR.

En ordlydstolkning av "private residence" kan med det første tilsi at det må være tale om et personlig sted der den diplomatiske agenten ofte holder til.

Det kan ikke leses av faktum hvor ofte Jakub holdt til på feriestedet, og det kan dermed ikke argumenteres med at ofte befant seg der. Ordlyden stiller imidlertid ikke opp noen krav om at "the private residence" må være diplomatens faste bosted. Sett i lys av at traktatens formål er å fremme diplomatisk samkvem, og at reglene om immunitet springer ut av det grunnleggende folkerettslige prinsippet om at enhver stat er suveren, kan det imidlertid være nærliggende å anta at Jakubs feriested er å anses som hans "private residence".

Jakubs feriested er med det hans "private residence", og ettersom hans private tilholdssted er ukrenkelig, har den norske stat brutt VCDR art. 30 ved å trenge seg inn på feriestedet uten Jakubs samtykke.

Delkonklusjon: Ransakelsen av og beslaget på feriestedet er i strid med VCDR art. 30.

Hovedkonklusjon: Jakub Z kan ikke pågripes og feriestedet hans kan ikke ransakes og beslaglegges.

Tilbakevirkning og ekspropriasjonsspørsmålene

Den første problemstillingen er om å anvende den nye regelen overfor aksjeeierne innebærer en grunnlovsstridig tilbakevirkning.

Ved spørsmål som dreier seg om hvorvidt en lov er grunnlovsstridig, vil lovgivers eget syn på grunnlovsmessigheten i større eller mindre grad vektlegges i vurderingen basert på hva slags type grunnlovsbestemmelse det dreier seg om, jf. Rt. 1976 s. 1. (Kløfta).

På s. 6 i Kløfta-dommen sier førstvoterende om grunnlovsbestemmelser til vern om økonomiske rettigheter at "Stortingets forståelse av lovens forhold til slike grunnlovsbestemmelser må spille en betydelig rolle når domstolene skal avgjøre grunnlovsmessigheten, og domstolene må vise varsomhet med å sette sin vurdering over lovgiverens". Det følger imidlertid av dommen at lovgivers eget syn spiller mindre rolle ved økonomiske rettigheter enn ved grunnlovsbestemmelser som regulerer statsmaktens arbeidsmåte eller innbyrdes kompetanse, og at økonomiske rettigheter står i en slags "mellomstilling". Førstvoterende uttaler at han vil vike tilbake for å konstatere grunnlovsstrid der det foreligger "rimelig tvil", og der "Stortinget klart har vurdert og bygd på at loven ikke kommer i strid med grunnloven".

Vår sak dreier som en lov med tilbakevirkende kraft over aksjeeiere, og det dreier seg dermed om grunnlovsbestemmelser til vern om økonomiske rettigheter.

Spørsmålet blir så om det foreligger "rimelig tvil" knyttet til den nye lovens grunnlovsmessighet, og om Stortinget "klart" har vurdert og bygd på at loven ikke kommer i strid med Grunnloven.

Ås, som er professor ved det juridiske fakultet i Storvik, anfører at loven er i strid med Grunnloven, mens justisminister Kirkerud sier seg uenig i dette. Med Ås' bakgrunn som juridisk professor tatt i betraktning, tilsier hans anførsel om at loven er grunnlovsstridig at det foreligger rimelig tvil.

Når det gjelder Stortingets vurdering av tilbakevirkningsspørsmålet, fremkommer det av faktum at Stortinget har gjort en vurdering. Hvor "klar" denne vurderingen er kan det imidlertid stilles spørsmål til. Stortinget har i tillegg gjort vurderingene sine basert på feil norm, jf. de kommende drøftelsene nedenfor. Jeg legger derfor til grunn at Stortinget ikke "klart" har vurdert og bygd på at loven er grunnlovsmessig.

Delkonklusjon: Det foreligger "rimelig tvil" og Stortinget har ikke "klart" vurdert og bygd på at loven er grunnlovsmessig.

På bakgrunn av dette er det ikke behov for å "vike tilbake" for å konstatere grunnlovsstrid.

Tilbakevirkningsforbudet er forankret i Grl. § 97 der det heter at "Ingen lov må gis tilbakevirkende kraft".

Spørsmålet blir så om regelen i den nye loven er "tilbakevirkende".

Det følger av Rt. 2006 s. 293 (Arves Trafikkskole) avsnitt 50, at § 97 kun retter seg mot tilbakevirkning som er til skade eller ulempe.

Ettersom det er anført at aksjene det er snakk om vil kunne stige dramatisk i verdi, forutsetter jeg at å selge aksjene på et tidligere tidspunkt innebærer at aksjeeierne taper fremtidige inntekter. Aksjeeierne lider dermed et tap som er til ulempe for dem, og vilkåret om at tilbakevirkningen er til ulempe er oppfylt.

Videre følger det av Rt. 2013 s. 1345 (Strukturkvote) at det skilles mellom egentlig og uegentlig tilbakevirkning. Egentlig tilbakevirkning er når den aktuelle loven "knytter byrder direkte til tidligere handlinger eller begivenheter, det vil si handlinger som er avsluttet", mens uegentlig tilbakevirkning dreier seg om tilbakevirkning som retter seg "mot den framtidige utøvelsen av etablerte rettsposisjoner" (82). Normen for å vurdere om tilbakevirkningen er grunnlovsstridig er ulik for de to tilbakevirkningsformene, og det må derfor avgjøres hvilken av de to det dreier seg om i det foreliggende tilfelle.

I vårt tilfelle vil anvendelsen av den nye regelen føre til at aksjeeierne må overdra aksjene sine til staten. Staten griper dermed inn i den allerede etablerte rettsposisjonen eierne har som aksjeeier, og setter bånd på den framtidige utøvelsen deres over aksjene. Tilbakevirkningen retter seg derfor mot den framtidige utøvelsen av etablerte rettsposisjoner, og det dreier seg om uegentlig tilbakevirkning. Stortingets anførsel om at det dreier seg om egentlig tilbakevirkning er dermed ikke holdbar.

Det følger av Strukturkvotedommen at vurderingsnormen for om et tilfelle av uegentlig tilbakevirkning er grunnlovsstridig er om tilbakevirkningen er "klart urimelig eller urettferdig" (94). Dette skiller seg fra vurderingsnormen som gjelder for egentlig tilbakevirkning, der det kreves "sterke samfunnsmessige hensyn" for at en lov skal anses som grunnlovsmessig (93). Det er dermed videre adgang for å gi lover med uegentlig tilbakevirkning enn det det er for å gi lover med egentlig tilbakevirkning.

Videre følger det av HR-2016-389-A (Stortingspensjon) at det uavhengig av normvalg må skje en avveining mellom "de vernede interesser på den ene siden, og de samfunnsmessige hensynene på den andre" (77).

Spørsmålet er om tilbakevirkningen er "klar urimelig eller urettferdig".

I Strukturkvotedommen uttaler førstvoterende at momenter som skal tas med i vurderingen er "hvilke rettigheter eller posisjoner inngrepet gjelder, hvilket grunnlag den enkelte eller en gruppe har for sine forventninger, om inngrepet er plutselig eller betydelig og om fordelingen av byrdene rammer den enkelte gruppe særlig hardt" (102).

Som nevnt i vurderingen over, dreier det i dette tilfelle seg om aksjeeiernes økonomiske rettigheter. Det kan tenkes at rettighetstypen i større grad hadde talt for at inngrepet var klart urimelig eller urettferdig i et tilfelle der det hadde dreiet seg om en bestemmelse om vern av individers personlige frihet og sikkerhet. I dette tilfelle dreier det seg også om en rettighetsposisjon aksjeeierne selv har ervervet og valgt å investere i. Dette henger imidlertid tettere sammen med hvilket grunnlag aksjeeierne har for sine forventninger, og hvilke rettigheter eller posisjoner inngrepet gjelder trekker dermed ikke i noen spesiell retning.

Som nevnt over, kan det argumenteres for at aksjeeierne selv har skapt grunnlaget for sine forventninger. Dette skiller seg blant annet fra tilfelle som var i Strukturkvotedommen, der grunnlaget for eieren det var tale om sine forventninger baserte seg på en forutsetning om gjensidighet etablert av staten selv. Her kom Høyesterett fram til at eieren hadde sterke forventninger (104). I vårt tilfelle har aksjeeierne selv valgt å investere i aksjer. Selv om å kjøpe aksjer kommer med en viss forventning om å kunne selge og overdra disse på et ønsket og gunstig tidspunkt, følger det også med et utgangspunkt om at man bærer risikoen for investeringene sine selv. Forventningen som kommer med å kjøpe aksjer kan heller ikke komme i nærheten av den sterke forventningen eieren i Strukturkvotedommen fikk som følge av myndighetene. Grunnlaget for aksjeeierne sine forventninger trekker dermed i retning av at inngrepet ikke er klat urimelig eller urettferdig.

På en annen side kan det argumenteres for at inngrepet er plutselig. Det følger av faktum at lovforslaget ble klargjort i løpet av noen få dager og at Stortinget ble kalt sammen for å vedta loven umiddelbart. En av hensynene bak at normen for egentlig tilbakevirkning er strengere enn normen for uegentlig tilbakevirkning, er at det ved uegentlig tilbakevirkning til en viss grad er mulig å innrette seg etter tilbakevirkningen, jf. Strukturkvotedommen (97). I vårt tilfelle blir muligheten for innrettelse imidlertid mye mindre ettersom loven blir vedtatt over så kort tid. Dette taler for at inngrepet er urimelig eller urettferdig.

På tross av at loven ble vedtatt raskt, vil den ikke ha noen reell virkning like raskt. Love åpnet kun for at Justisdepartementet kunne beslutte at aksjeeierne måtte overdra aksjene sine dersom det brøt ut i krig, noe som ikke er tilfelle ennå. Aksjeeierne står dermed fremdeles fritt til å disponere over og selge aksjene sine før dette skjer, og får dermed en viss mulighet til å innrette seg, selv etter loven er vedtatt. Dette taler mot at inngrepet er klart urimelig og urettferdig.

Det er imidlertid ingen garanti for at det er gunstig å selge aksjene på et tidspunkt før Justisdepartementet beslutter at aksjene må overdras. Tvert imot anfører Ås at aksjene vil gå opp i verdi etter krigsutbrudd. Justisdepartementenes mulighet til å kreve aksjene overdratt dersom det bryter ut i krig kan i tillegg gjøre aksjene mindre ettertraktet på aksjemarkedet, slik at det ikke blir gunstig for aksjeeierne å selge dem på det tidspunktet. At det var "en reell grunn" til å frykte en fullskalainvasjon og var stor sannsynlighet for at det brøt ut i krig slik at Justisdepartementet kunne realisere sin rett til å kreve overdragelse, taler også for at det ikke vil være gunstig å selge aksjene på det tidspunktet. Dette taler for at inngrepet er urimelig eller urettferdig.

Når det gjelder om inngrepet rammer den enkelte gruppe særlig hardt, kan det argumenteres for at dette ikke er tilfelle. Det følger av faktum at staten skulle betale prisen på børsen på overdragelsestidspunktet, noe som kan anses som rimelig. Som nevnt over kan imidlertid den nye loven gjøre at markedsprisen ikke er særlig høy. Når det i tillegg er stor sannsynlighet for at aksjene vil stige dramatisk i verdi, kan det argumenteres for at aksjeeierne rammes særlig hardt.

Til tross for at grunnlaget for aksjeeierne sine forventninger taler for at inngrepet ikke er klart urimelig eller urettferdig, kan inngrepets plutselighet, aksjeeierenes mulighet til å innrette seg og i noen grad inngrepets betydelighet og konsekvens på den enkelte gruppe tale for det motsatte. Ordlyden i "klar" stiller imidlertid opp et vilkår om at urimeligheten og urettferdigheten må være av et visst omfang, noe jeg vil argumentere for at ikke er tilfelle her.

Det følger i tillegg av Stortingspensjonsdommen at det må foretas en interesseavveining der de samfunnsmessige hensynene vektas (77). I dette tilfelle er bakgrunnen for loven at staten skal få mulighet til å skaffe informasjon om og utøve innflytelse i selskaper i militærindustrien i

Bellonia gjennom eierskapet. Selv om denne innflytelsen er begrenset, slik Ås anfører, kan det argumenteres for at å ha informasjon og innflytelse under krig er et tungtveiende samfunnsmessig hensyn. Sett i lys av den høye terskelen som følger av at inngrepet må være "klart" urimelig eller urettferdig, samt at lovgivers eget syn i noen grad skal vektlegges, kan det konkluderes med at inngrepet ikke er "klart urimelig eller urettferdig".

Delkonklusjon: Tilbakevirkningen er ikke klart "urimelig eller urettferdig"

Hovedkonklusjon: Å anvende den nye regelen overfor aksjeeierne innebærer ikke en grunnlovsstridig tilbakevirkning.

Den neste problemstillingen er om å anvende den nye regelen overfor aksjeeierne utløser et krav på erstatning.

Det følger av Grl. § 105 at en har krav på "full erstatning" dersom de må "avgi" sin "rørlige eller urørlige eiendom". I EMK TP 1-1 heter det at "No one shall be deprived of his possessions except in the public interest and subject to the conditions provided for by law and by the general principles of international law".

Mens det kan være noe tvilsomt om aksjer omfattes av "rørlige eller urørlige" eiendom, er det på det rene at EMK TP 1-1 også verner aksjer, jf. den vide ordlyden i "possessions". Jeg legger derfor EMK TP 1-1 til grunn i det følgende. Videre omfatter også P1-1 rettsposisjoner der innehaveren må sies å ha hatt en rimelig forventning om at rettsposisjonen vil kunne utnyttes som forutsatt", jf. Rt. 2008 s. 1747 (41), jf. EMD-praksis. Kirkeruds anførsel om at TP 1-1 ikke kommer til anvendelse kan dermed ikke føre frem.

Selv om aksjeeierne ikke ennå har måttet overdra aksjene sine, forutsetter jeg at dette er tilfellet i det følgende.

Det er ingen tvil om at vårt tilfelle omfattes av tilleggsprotokollen, og at aksjeeierne må overdra aksjene sine vil også utgjøre et inngrep da de blir "deprived" av sine "possessions".

For at et inngrep etter tilleggsprotokollen skal kunne stå seg, må det være snakk om et inngrep "in the public interest" som er "subject to the conditions provided for by law".

Ettersom den nye vedtatte loven ikke er tilbakevirkende i strid med grunnloven, er kravet til lovhjemmel oppfylt.

Loven ble også vedtatt for å skaffe staten informasjon og innflytelse knyttet til den eventuelle krigen som kunne oppstå med Bellonia, og inngrepet er dermed "in the public interest". P1-1 stiller imidlertid opp et vilkår om at inngrepet til fordel for "the public interest" skal være forholdsmessig, jf. Sporrøng and Lönnroth v Sweden. I dommen ble det uttalt at det avgjørende er "whether a fair balance was struck between the demands of the general interest of the community and the requirements of the protection of the individual's fundamental rights".

Spørsmålet er om inngrepet er forholdsmessig.

Det bør her fremheves at loven er vedtatt i forbindelse med at en eventuell krig kan oppstå. Det dreier seg altså om en sak knyttet til nasjonal sikkerhet, og det følger av Konstantin Markin v Russia at staten har "a wide margin of appreciation" i slike saker, jf. punkt 134.

Videre følger det av Pine Valley Developments Ltd. and others v Ireland at det at man er på et område som "by its very nature, involved an element of risk", innebærer at man må være forberedt på at utviklingen ikke blir som forutsatt, jf. punkt 59. At aksjeeierne selv har tatt risikoen ved å investere taler dermed for at inngrepet er forholdsmessig.

Momentene som gjorde seg gjeldende ved vurderingen av om den nye loven var tilbakevirkende bør imidlertid også trekkes frem her. Til tross for at inngrepet ikke var "klart urimelig eller urettferdig", er det i dette tilfelle bare snakk om alminnelig forholdsmessighet. Dette tilsier at terskelen for at inngrepet er uforholdsmessig er lavere enn det den var ved drøftelsen over. Selv om inngrepet ble gjort til fordel for "the public interest", fremgår det også av faktum at den eventuelle innflytelsen myndighetene kunne få ville være svært beskjeden, som taler for at vekten av inngrepet veier tyngre enn det å foreta inngrepet vil være til gunst for "the public interest". Det er av denne grunn jeg mener at terskelen er nådd, og at inngrepet ikke er forholdsmessig.

Delkonklusjon: Inngrepet er ikke forholdsmessig

Hovedkonklusjon: Å anvende den nye loven overfor aksjeeierne utløser et krav på erstatning.

Riksrettsspørsmålene

Det følger av Grl. § 86 Stortinget kan anlegge saker mot statsrådets medlemmer dersom de har brutt sine "konstitusjonelle plikter".

Den overordnede problemstillingen er om Kirkerud har brutt sine konstitusjonelle plikter.

Første spørsmål er om Kirkerud har brutt opplysningsplikten etter Grl. § 82.

Det følger av Grl. § 82 første punktum at regjeringen skal meddele Stortinget alle de opplysninger som er "nødvendige" for behandlingen av de saker den fremlegger. Bestemmelsen annet punktum sier videre at ingen statsråd må fremlegge "uriktige" eller "villedende" opplysninger. Annet punktum gir uttrykk for en generell opplysningsplikt som gjelder i alle tilfeller regjeringen fremlegger opplysninger for Stortinget, mens første punktum gir uttrykk for en skjerpet opplysningsplikt som kun gjelder de tilfeller der regjeringen selv har fremlagt en sak for Stortinget.

Det kan leses av faktum at det var justisminister Kirkerud som fremmet lovforslaget for Stortinget, og både den generelle og skjerpede opplysningsplikten kommer derfor til anvendelse.

Videre følger det av Dokument nr. 19 (2003-2004) at det er mulig å begå "kritikkverdige forhold" uten at straffeansvar utløses, og at det kun bør gjøres gjeldende straff over "de mest klanderverdige forholdene", jf. s. 15.

Spørsmålet er om Kirkerud ga Stortinget alle de "nødvendige" opplysningene for behandlingen av lovforslaget hun fremsatte.

En ordlydstolkning av "nødvendige" tilsier at Stortinget har fått alle de opplysningene som trengs for at kan treffe en god og informert beslutning.

Videre uttales det på s. 42 i Dokument nr. 14 (2002-2003) at "Stortingets informasjonsbehov vil variere fra sak til sak, fra område til område" og at informasjonsbehovet deres vil måtte avgjøres etter en skjønnsmessig helhetsvurdering.

I vår sak dreier det seg om et lovforslag i sammenheng med krig, en høyst alvorlig situasjon. Det fremkommer at Kirkerud bare hadde gitt opplysninger om at bestemmelsen om aksjene var viktige for å sikre informasjon om og innflytelse i de aktuelle selskapene, og at hun ikke hadde fremhevet at eventuell innflytelse ville være svært beskjeden. Tatt i betraktning at loven i tillegg kunne vise seg å være tilbakevirkende og i strid med menneskerettighetene, må en opplysning knyttet til hvor godt loven vil fungere til dens formål kunne anses som "nødvendig" etter grl. § 82 første ledd.

Det følger også av forarbeidene at regjeringen må gi en "balansert fremstilling av saken, og ikke underslå informasjon som taler imot dens eget syn på saken", jf. Dokument nr. 14 (2002-2003) s. 42. At innflytelsen muligens ville være svært beskjeden er informasjon som klart taler mot Kirkeruds eget syn på saken, og at hun har unnlatt å videreføre denne informasjon er et klart eksempel på at hun har unnlatt å gi Stortinget de "nødvendige" opplysningene de trenger.

At de manglende opplysningene kunne ha ledet til et annet resultat, noe Tastads reaksjon tilsier, er også et argument for at opplysningsplikten er brutt, jf. Dokument 14 s. 43.

Det er imidlertid ikke klart om Marte var klar over SSBs funn, og det er dermed ikke sikkert at hun unnlot å gi regjeringen informasjonen bevisst. Dette taler mot at hun har begått et klanderverdig forhold. Det kan imidlertid argumenteres for at Kirkerud påtar seg et ansvar til å være godt informert og utredet når hun fremlegger en sak for Stortinget. Lovens alvorlige preg og tilbakevirkende kraft, samt at opplysningen det gjaldt var sentral og kunne ha vært avgjørende, tilsier også at terskelen for å ha begått klanderverdige forhold er nådd.

Marte har med det ikke gitt Stortinget alle de "nødvendige" opplysningene for behandlingen av lovforslaget hun fremsatte.

Delkonklusjon: Kirkerud har brutt opplysningsplikten etter Grl. § 82, første punktum.

Subsidiært er spørsmålet om Kirkerud har gitt Stortinget noen "uriktige" eller "villedende" opplysninger.

Det er ingen holdepunkter for at Kirkerud har gitt Stortinget noen "uriktige" opplysninger, og spørsmålet blir derfor om Kirkerud har gitt noen "villedende" opplysninger.

En ordlydstolkning av "villedende" tilsier at Kirkerud har gitt opplysninger som er ufullstendige og kan være misvisende.

I vårt tilfelle har Kirkerud unnlatt å gi informasjon som var avgjørende for Stortingets beslutning. Dette kan ha gitt Stortinget en ide av at loven var mer effektiv og nødvendig og enn det den egentlig var, og kan bære preg av å være "villedende". Det følger også av forarbeidene at det er nærliggende å anse opplysninger som gir "et skjevt bilde av saken" som villedende, jf. Dokument nr. 19 (2003-2004) s. 16. Som nevnt tidligere har Marte unnlatt å gi

opplysninger som taler mot hennes sak, og hun kan dermed sies å ha gitt et "skjevt bilde av saken".

Konklusjonen på det subsidiære spørsmålet er dermed at Marte har gitt noen "uriktige" eller "villedende" opplysninger.

Hovedkonklusjon: Kirkerud har brutt sine konstitusjonelle plikter.

Neste spørsmål blir om Kirkerud kan stilles til Riksrett for brudd på Grl. §§ 97 og 105.

Det følger av Grl. § 92 at "Statens myndigheter skal respektere og sikre menneskerettighetene slik de er nedfelt i denne grunnlov". Grl. § 97 og § 105 er menneskerettighetsbestemmelser som faller under vernet § 92 oppstiller. Etter Grl. § 86 kan det bare anlegges sak mot enkeltmedlemmer av Statsrådet, Høyesterett eller Stortinget. Med utgangspunkt i ordlyden i "Statens" er det uklart om § 92 oppstiller konstitusjonelle plikter for enkeltmedlemmene av de ulike statsmaktene. Det vanlige er at personer som påberoper seg menneskerettskrenkelser etter kapittel E i Grunnloven anlegger sak mot staten. Ordlyden lukker imidlertid ikke helt for at enkeltmedlemmer personlig hefter for brudd på menneskerettsbestemmelsene i Grunnloven. En kan tenke seg tilfeller hvor for eksempel en statsråd har vært særlig involvert og investert i utøvelse av myndighet som strider mot en av menneskerettighetene i Grunnloven der Riksrettsansvar gjør seg gjeldende. I realiteten vil det imidlertid være vanskelig å stille en enkeltperson til ansvar ettersom flere personer vil være involvert i for eksempel lovgivningsprosesser.

I vårt tilfelle har Marte fremsatt loven for Stortinget, men loven ble vedtatt av Stortinget, og det vil være nærliggende å anta at loven ble behandlet i Statsråd, jf. Grl. §28. Her er det flere personer som har vært involvert, og dersom noen personlig skulle ha blitt holdt ansvarlig etter f. eks § 97, ville det etter mitt syn være mer naturlig at dette var en av Stortingsrepresentantene ettersom det i realiteten er de som kan "gi" tilbakevirkende lover, jf. Grl. § 75 bokstav a. I det tilfelle et brudd på noen av menneskerettighetsbestemmelsene kunne blitt ansett som en "konstitusjonell plikt", vil Kirkerud altså allikevel ikke kunne blitt holdt ansvarlig.

Hovedkonklusjon: Kirkerud kan ikke stilles til Riksrett for brudd på Grl. §§ 97 og 105.

Ord: 4208